

Sygn. akt I ACa 74/16

POSTANOWIENIE

Dnia 12 września 2016 roku

Sąd Apelacyjny w Krakowie Wydział I Cywilny w składzie następującym:

Przewodniczący: SSA Andrzej Struzik (spr.)

Sędziowie: SA Paweł Rygiel

SA Sławomir Jamróg

po rozpoznaniu w dniu 12 września 2016 roku w Krakowie

na posiedzeniu niejawnym

sprawy z powództwa M. W.

przeciwko Skarbowi Państwa – Komendantowi Miejskiemu Policji w K. i Komendantowi Głównemu Policji

o ochronę dóbr osobistych

na skutek zażalenia powoda na postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie zawarte w pkt 2 wyroku z dnia 12 maja 2016 r., sygn. akt I ACa 74/16

postanawia:

1. zmienić zaskarżone postanowienie zawarte w pkt 2 sentencji ww. wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 12 maja 2016 r. w ten sposób, że kwotę „720 zł (siedemset dwadzieścia złotych)” zastąpić kwotą „450 zł (czteryście pięćdziesiąt złotych)”,
2. w pozostałym zakresie zażalenie oddalić,
3. znieść wzajemnie między stronami koszty postępowania zażaleniowego,
4. przyznać od Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Krakowie na rzecz adwokata A. C. kwotę 295,20 zł (dwieście dziewięćdziesiąt pięć złotych dwadzieścia groszy), w tym 55,20 zł podatku VAT, tytułem kosztów pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu w postępowaniu zażaleniowym.

SSA Paweł Rygiel SSA Andrzej Struzik SSA Sławomir Jamróg

Sygn. akt I ACa 74/16

UZASADNIENIE

Zaskarżonym postanowieniem zawartym w pkt 2 sentencji wyroku z dnia 12 maja 2016 r. Sąd Apelacyjny zasądził od powoda na rzecz Skarbu Państwa – Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa kwotę 720 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

W uzasadnieniu Sąd wskazał, że podstawą prawną rozstrzygnięcia był art. 98 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. Sąd Apelacyjny nie znalazł podstaw do odstąpienia od zasady odpowiedzialności za wynik procesu (art. 98 k.p.c.), skoro mimo przekonującego uzasadnienia Sądu I instancji powód nadal podtrzymywał swoje twierdzenia i poddał wyrok weryfikacji przez sąd odwoławczy, do czego miał prawo, ale co nie oznacza konieczności zwolnienia go od poniesienia kosztów należnych przeciwnikowi, wobec przegrania sporu w tej instancji. Wysokość zasądzonej kwoty wynikała z § 6

pkt 3 i § 11 ust. 1 pkt 2 w zw. z § 13 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu.

Zażalenie na powyższe postanowienie wywiódł powód wnosząc o jego zmianę i odstąpienie od obciążania go kosztami postępowania apelacyjnego w całości, zasądzenie od strony pozwanej na rzecz powoda zwrotu kosztów postępowania zażaleniowego według norm przepisanych, w tym kosztów zastępstwa procesowego, przyznanie kosztów nieopłaconej w całości, ani w części pomocy prawnej w postępowaniu zażaleniowym, udzielonej przez adwokata z urzędu według norm przepisanych, z uwzględnieniem podatku VAT.

Powyższemu rozstrzygnięciu zarzucił:

- naruszenie przepisów postępowania, tj. art. 233 § 1 k.p.c. poprzez błędne ustalenie stanu faktycznego sprawy i nie stwierdzenie wystąpienia szczególnie uzasadnionych okoliczności przemawiających za odstąpieniem od obciążania powoda kosztami postępowania w całości,
- naruszenie przepisów postępowania, tj. art. 102 k.p.c. poprzez jego niezastosowanie i obciążenie powoda obowiązkiem zwrotu kosztów postępowania pomimo wystąpienia szczególnie uzasadnionych okoliczności przemawiających za odstąpieniem od obciążania powoda kosztami postępowania w całości.

W uzasadnieniu powód wskazał, że znajduje się w ciężkiej sytuacji materialnej, w uwzględnieniu czego został zwolniony od kosztów sądowych w całości postanowieniem z dnia 25 lutego 2013 r. Ponadto powód przebywa z powodu problemów zdrowotnych w Szpitalu (...)w R.. Obciążenie go kosztami znacząco pogorszy jego sytuację osobistą, a ze zobowiązania tego, z uwagi na stan zdrowia i brak możliwości zarobkowania nie będzie mógł się wywiązać. Niezależnie od tego skarżący powołał się na zasady sprawiedliwości i słuszności. Subiektywne przeświadczenie strony przegrywającej o słuszności dochodzonego roszczenia, a także dyskusyjny charakter sprawy stanowią przesłanki do zastosowania art. 102 k.p.c. Powód przekonany jest o zasadności swoich roszczeń dotyczących ochrony danych osobowych i wizerunku oraz ich ochrony przed nieuprawnionym wykorzystywaniem. Poddanie kontroli instancyjnej wyroku Sądu I instancji wynika z zamiaru wystąpienia ze skargą konstytucyjną w celu zbadania zgodności przepisów ustawy o Policji z Konstytucją, w zakresie w jakim różnicują one sytuację prawną osób, które w myśl kodeksu karnego nie popełniają czynu zabronionego, co implikowało konieczność złożenia apelacji, gdyż wymaga wyczerpania toku instancji. Wskazał także, że stroną pozwaną jest Skarb Państwa działający w sferze imperium, a przedmiotem ochrony w procesie są podstawowe prawa i wolności obywatelskie. Powód w trakcie procesu zrezygnował także z roszczeń majątkowych z tytułu naruszenia dóbr osobistych na rzecz zasądzenia niewielkiej kwoty 2.000 zł na cel społeczny i ta postawa nie może zostać pominięta. Wreszcie nie obciążenie powoda kosztami sądowymi nie spowoduje uszczerbku dla Skarbu Państwa, co winno być traktowane jako swoisty koszt demokratycznego państwa prawnego i prawa obywateli do dochodzenia swoich słusznych praw.

W odpowiedzi na zażalenie strona pozwana wniosła o jego oddalenie i zasądzenie na rzecz Skarbu Państwa – Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Zażalenie jest uzasadnione w części.

W okolicznościach niniejszej sprawy Sąd Apelacyjny w obecnym składzie stoi na stanowisku, że zażalenie powoda jest zasadne w tym zakresie, w którym obciążono go kosztami zastępstwa procesowego strony pozwanej w zakresie roszczenia niemajątkowego.

Zgodnie z art. 102 k.p.c. w wypadkach szczególnie uzasadnionych sąd może nie obciążyć kosztami strony przegrywającej (w całości lub w części). Powyższy przepis, realizujący zasadę słuszności, stanowi wyjątek od ogólnej reguły obciążania strony kosztami procesu, zgodnie z którą strona przegrywająca sprawę jest zobowiązana zwrócić przeciwnikowi, na jego żądanie, wszystkie koszty niezbędne do celowego dochodzenia praw i celowej obrony (art.

98 § 1 k.p.c.). Przepis art. 102 k.p.c. nie konkretyzuje przypadków szczególnie uzasadnionych, pozostawiając ich kwalifikację, przy uwzględnieniu całokształtu okoliczności danej sprawy, sądowi. Odstąpienie od obciążenia strony przegrywającej sprawę kosztami procesu poniesionymi przez jej przeciwnika procesowego, jest możliwe jedynie w sytuacji szczególnej, gdy takie obciążenie byłoby niesłuszne i niesprawiedliwe, rażąco niezgodne z zasadami słuszności (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 lutego 2011 r., II CZ 203/10, LEX nr 738399). Do „wypadków szczególnie uzasadnionych” należą zarówno okoliczności związane z samym przebiegiem procesu, jak i leżące na zewnątrz. Do pierwszych zalicza się sytuacje wynikające z charakteru żądania poddanego rozstrzygnięciu, jego znaczenia dla stron, subiektywne przekonanie strony o zasadności roszczeń, przedawnienie, prekluzja. Drugie natomiast wyznacza sytuacja majątkowa i życiowa strony, z tym zastrzeżeniem, że niewystarczające jest powoływanie się wyłącznie na trudną sytuację majątkową, nawet jeśli była podstawą zwolnienia od kosztów sądowych (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 grudnia 2011 r., IV CZ 111/11, LEX nr 1119554, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 lutego 2010 r., I CZ 112/09, LEX nr 564753). Przyjęcie, że sama tylko zła sytuacja materialna strony przegrywającej proces stanowi przesłankę odstąpienia od obciążania jej obowiązkiem zwrotu kosztów procesu przeciwnikowi prowadziłoby do skutków niemożliwych do zaakceptowania z uwagi na poczucie sprawiedliwości, w szczególności uprzywilejowałoby osoby ubogie wytaczające bezpodstawne procesy.

W niniejszej sprawie powód był zwolniony od kosztów sądowych w całości (postanowieniem Sądu Okręgowego z dnia 25 lutego 2013 r.), z uwagi na trudną sytuację materialną. Obecnie boryka się też z problemami zdrowotnymi (przebywa w Szpitalu (...)w R.). Choć – jak wskazano wyżej – sytuacja materialna i osobista nie jest to wystarczającą przesłanką do zastosowania zasady słuszności, to jednak charakter roszczenia niemajątkowego będący przedmiotem niniejszego postępowania, w powiązaniu z tą sytuacją dawały podstawy do zastosowania zasady słuszności w tym zakresie. Powód opierał swoje roszczenie niemajątkowe na naruszeniu jego dóbr osobistych – okazywaniu jego zdjęć w toku postępowania przygotowawczego prowadzonego przeciwko innemu podejrzanemu (zdjęcia sygnalityczne powoda i jego odciski palców nadal znajdują się w Krajowym Systemie (...)). Sąd uznał, że doszło w ten sposób do naruszenia jego dobra osobistego, ale nie uznał tego za działanie bezprawne, gdyż miało swoje podstawy w art. 20 ust. 2 ustawy o Policji w brzmieniu obowiązującym przed dniem 20 września 2006 roku. Przepis ten został uznany za niekonstytucyjny wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 12 grudnia 2005 r., sygn. K 32/04 i choć istotnie, jak wskazał to w swoich wywodach już Sąd Apelacyjny (k. 435) przepis ten utracił moc dopiero z upływem 12 miesięcy od daty ogłoszenia wyroku w Dzienniku Ustaw RP - nie miał charakteru retroaktywnego z uwagi na konieczność zapewnienia niezakłóconych działań Policji – tym niemniej już samo stwierdzenie jego niekonstytucyjności daje podstawy do przyjęcia, że powód mógł mieć subiektywne, ale usprawiedliwione przekonanie co do zasadności żądania niemajątkowego, skoro opierał go na niekonstytucyjności przepisu służącego za podstawę działań strony pozwanej, które doprowadziły do naruszenia jego dóbr osobistych. Sam zatem charakter sprawy z uwzględnieniem tego aspektu przesądza o istnieniu podstaw do odstąpienia od obciążaniem powoda kosztami zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym w zakresie żądania niemajątkowego. Słuszny jest co do zasady pogląd, że przekonanie strony o zasadności zajmowanego stanowiska jest bardziej aktualne przed sądem I instancji, a traci często na znaczeniu przed sądem odwoławczym (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 30 marca 2012 r., I CZ 13/12, LEX nr 1164738), a strona przegrywająca proces przed sądem pierwszej instancji, decydując się na wniesienie apelacji, musi liczyć się z możliwością jej oddalenia i związanym z tym obowiązkiem zwrotu przeciwnikowi kosztów poniesionych w postępowaniu apelacyjnym. Jednak w sytuacji wniesienia apelacji przez reprezentującego powoda pełnomocnika z urzędu i zapowiedź wniesienia skargi konstytucyjnej uzależnionej od wyczerpania toku instancji (z uwagi na przekonanie o niekonstytucyjności regulacji prawnych, na podstawie których zapadło rozstrzygnięcie w sprawie) ostatecznie skłania do uznania, że mamy do czynienia z przypadkiem szczególnym (w zakresie roszczenia niemajątkowego).

Natomiast z całą pewnością w świetle powyższego i motywów rozstrzygnięcia Sądu I instancji nie można uznać podtrzymania roszczenia majątkowego (zwłaszcza w wersji zasądzenia kwoty pieniężnej na określony cel społeczny) za usprawiedliwione i służące bezpośredniej ochronie praw powoda. W związku z powyższym w zakresie tego roszczenia brak podstaw do zastosowania zasady słuszności z art. 102 k.p.c., a wysokość kosztów zastępstwa procesowego w zakresie roszczenia majątkowego wynika z § 6 pkt 3 w zw. z § 13 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia z dnia 28 września 2002 r.

w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu.

Z uwagi na powyższe Sąd Apelacyjny orzekł jak w pkt 1 i 2 sentencji postanowienia – o częściowej zmianie w oparciu o art. 386 § 1 k.p.c., a o oddaleniu zażalenia w pozostałym zakresie w oparciu o art. 385 k.p.c., w obu przypadkach w zw. z art. 397 § 2 k.p.c. i art. 394² § 2 k.p.c.

O kosztach postępowania zażaleniowego orzeczono na podstawie art. 100 zd. 1 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c., znosząc koszty postępowania zażaleniowego między stronami (przyjmując, że strony w równych częściach sprawę wygrały i odpowiednio także przegrały).

O wynagrodzeniu pełnomocnika z urzędu reprezentującego powoda w postępowaniu zażaleniowym orzeczono w oparciu o § 8 pkt 2 w zw. z § 16 ust. 2 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2015 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (Dz. U. z 2015 roku, poz. 1801). Pełnomocnikowi powoda należało przyznać wynagrodzenie w wysokości 240 zł (kwota minimalna w postępowaniu zażaleniowym przed sądem apelacyjnym), powiększając powyższą kwotę o należny podatek VAT, stosownie do treści § 4 ust. 3 ww. rozporządzenia.

SSA Paweł Rygiel SSA Andrzej Struzik SSA Sławomir Jamróg